

SBURĂTORUL

REVISTĂ=LITERARĂ=SI=ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

<i>E. Lovinescu</i>	<i>Amurgul Eroilor</i>
<i>Al. T. Stamatiad</i>	<i>Intuneric</i>
<i>Camil Petrescu</i>	<i>Patrula</i>
<i>Ramiro Ortiz</i>	<i>Carducci</i>
<i>E. Lovinescu</i>	<i>Lulù</i>

CRONICI: *Const. Gerota*: Un călător englez despre români
de *P. V. Haneș*. — *S.*: *Expoziția d-rei Maricica Vrabie*.

=APĂRE=SĂMBĂTĂ=

A apărut :

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

==== COPRINZÂND : ====

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță,
C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-
Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poe-
zia Populară.

Lei 12

Editura **ALCALAY & Co.**

ABONAMENTE :

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

ABONATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcu-
rile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la *Librăria Alcalay & Co.* și la administrația
revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe
adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director : E. LOVINESCU

AMURGUL EROILOR

Coloarea istorică este o condiție esențială de viabilitate în artă, după cum atmosfera e în ordinea biologică. În privința adevărului istoric artistul are însă mai multă independență. Materialul omenesc e prelucrat sau respectat după cum vine din penumbra sau din lumina timpului; nu i se cere, de fapt, de cât îmolnirea posibilităților psihologice. Limitat în zona obscură a trecutului, amănuntul poate fi deformat sau inventat; fantezia artistului are libertăți aproape indefinite; nu se mărginește la o simplă reconstituire a unei vieți dispărute ci o poate crea pe deantregul în cadrele adevărului sufletesc și al unei colorii istorice de caracter general.

Trecutul are însă și luminișuri. Din putregaiul vieților anonime se înalță și eroi în sens Carlylian, plini nu numai de seva realității istorice ci și de un înțeles simbolic ce o depășește.

În scoica lor singuratică freamătă rumoarea vremilor. În vasta perspectivă a timpului, se ridică creșcuți nu numai de viața lor bogată ci și de imaginația noastră acumulată. Istoria îi poate încă scruta. Având și o funcție socială, arta trebuie însă să-i respecte. Peste realitatea strictă, se înalță realitatea ideală, fecundă și creatoare. Artă n'o poate micșora; omenirea are nevoie de fermentul idealului și al legendei.

În trecutul nostru sunt câți-va eroi mari prin sine, și măriți și mai mult prin optica sentimentală a timpului: Mircea, Ștefan cel mare și Mihai Viteazul. Pe Mihai Viteazul s'a încercat d. N. Iorga în tinerețe să-l reducă la proporțiile unui condottiere: istoricul își căuta o originalitate, pe care a părăsit-o repede pentru a abunda în sensul opus. Cu Mircea s'a însărcinat d. Al. Davila.

* * *

Luându-le din penumbra istoriei, dramaturgul putea zugrăvi după voe figurele lui Vlaicu și a Doamnei Clara. Nu tot așa și cu Mircea, nepotul lui Vlaicu. Deși tânăr încă, el avea să ajungă Mircea cel mare, adică un simbol.

Ca să pună mâna pe tron, Mircea și-a ucis fratele. Cu puțință. Pentru noi Mircea nu e însă ucigașul lui Dan, ci eroul de la Rovine, de la Cossova și Nicopole și „de amândouă părțile și peste

Dunăre până la marea cea mare a cetății Durostorului stăpânitor“.

E eroul lui Eminescu :

Un bătrân atât de simplu după vorbă, după port..

Fiind un simbol național d. Davila, nu trebuia să ni-l arate ca pe un tânăr ușuratic, pornit spre trădare și crimă. Dragostea lui pentru Anca n'are nici o elevație:

*Fie. Dar la ce mi-s bune sânge, neam, străbuni și nume.
Nu. Iubirea ta mi-e totul, Anca mea, p'această lume
Uite, astăzi chiar, boerii cu moș Costea 'n capul lor
Casă facă, nu știu care, vitejie boerească,
Meargă ei. La ce mi-e slava? Anca mea să mă iubească!
Și de mi s'a da domnia — dac' aceasta s'ar putea! —
Eu m'aș lepăda de dânsa ca să fiu cu Anca mea.*

Un Mircea care nu ține la „sânge“, „neam“, „nume“, „străbuni“, „slavă“, și ar fi renunțat la tron pentru doi ochi albaștri de femee e un Mircea străin de noi.

Când boerii vor să-l aleagă domn al Moldovei, el nu primește pentru a nu părăsi pe Anca.

Cu drept îi spune boerul Costea :

...Nevrednic ești de slavă; slava nu se prețuește.

ori falnicul Groza :

*...Ne-am pus nădejdea 'n tine
Dar ne-am înșelat: oricine nu-i făcut pentru a domni.*

E efeminat nu numai prin sentimentalism romantic ci și prin întreaga lui complexiune sufletească. Pe drept, îl zugrăvește deci Doamna Clara :

*Mi-ai părut ușor la suflet și d'o fire cam ciudată,
Prea nepăsător la rat prea pornit la desfătări..*

Ce depărtare între acest tânăr „ușor la suflet“ și „bătrânul atât de simplu după vorbă, dr'ă port“ al lui Eminescu!

Până aici, Mircea era numai un voluptuos.

Zădărnicit în dragoste de planurile lui Vodă, devine însă repede sângeros, ațâțând pe boeri împotriva lui Vlaicu :

*Ascultând acea poruncă, eu mă pun în răsvrătire
Cu voevodul cel nemernic ce ne mână la peire,
Ce smerit, viclean, fățarnic închinându-se or'cui
E'o primejdie d'apururi pentru noi și țara lui.*

Nu mai e „nepăsător“ ci fioros. Doamna Clara îi strigă :

Vom fi doi..

Sunt, în adevăr, doi : o femee istețată, aprigă și virilă și un tânăr

zănatic, învăpăiat și ușuratic. Când se potolește totuși, Clara îi pune pumnalul în mână. E un răsvrătit numai; nu încă și un 'ucigaș:

*Doamnă, gata sunt să mor.
Dar nu vreau nici fericirea nici domnia p'un amor.*

Se întoarce mai bucuros la trădare, pe care o avea în sânge. Trădase pe Vlaicu, trădează acum și pe Clara, dându-i pe față complo-tul ca și cum s'ar fi căit:

*Oh! m'am înșelat amarnic! Dar îmi voi plăti greșeală
Fără regret. Doamna Clara, unchiule, i-a dal lui Pala
Sarcina să făptuească ce'ntâi mie mi-a propus:
Este-o ușă, doar de dânsa cunoscută, cum a spus
Și pe unde poate 'n taină să răzbească pân'la tine.*

Ne izbutind nici prin această trădare ca să înduplece pe Vlaicu să-și dea pe Anca, face ultimul pas al nemerniciei. Se năpustește asupra Domnului cu pumnalul în mână.

La urmă „tânărul“ se cumintește, iar Vlaicu îl iartă. Meritul e însă al lui Vlaicu. Avem, dealtfel, tot dreptul să ne îndoim de cinstea și cuvântul lui Mircea.

Prea le călcase de multe ori. Cum Vodă rămâne nestrămutat în voința lui de a mărita pe Anca cu altul, Mircea d-lui Davila e în stare și de alte fără de legi..

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În concepția romantică a unui Mircea amoros, capabil pentru sentimentul lui de orice, d. Davila n'a luncat numai la un arbitrar psihologic și istoric, ci și la un asasinat național, întinzând o mână temerară ca să stingă făcliile cerului.

E LOVINESCU

INTUNERIC

Mă simt atât de obosit
De-această viață 'ntunecoasă,
Ca pe o mare furtunoasă,
Adâncă, fără de sfârșit.

Am tot visat, am tot sperat
Cu amăgiri și amănări,
M'am îmbătat de mii de zări .
Dar astăzi totu-i spulberat.

Tăceri de doliu mă'nfășoară
Și corbi într'una năvălesc,
E întuneric, mucezesc,
Și'n suflet — iată-i! — se coboară!

AL. T. STAMATIAD

PATRULA

O vale'ngustă,
Stearpă,
Desparte șantul nostru de al lor
E valea morții, zona blestemată.
Căci dacă nici odată
Noi n'am văzut urcușul din spre partea noastră,
Prin ochiul de crenel
Se vede'ntreaga coastă dinspre ei
Cu urme de măcel:
Pe ici, pe colo
Cadavre învechite și răscoapte.

Pe această vale
O patrulă va porni la noapte.

In voce cu nuanțe de alarmă,
Glumind cu accente stranii,
Cei patru oameni
Fixează baionetele la armă.
Și după-aceea,
Punând piciorul cu genunchiul îndoit
Pentru sărit,
Unul după altul părăsesc tranșea.

Vorbim de ei în șoapte
Căci pentru noi și pentru vii, au dispărut în
(noapte).

Neliniștiți, cu-azul străbătem tăcerea,
Insemnând încet căderea
Secundelor.

Și iată
De dincolo se'naltă scânteind,
Ușoară, o săgeată;

*In arc frumos declină
 Și cade drept ca o aripă
 De lebădă.
 Iar valuri de lumină lin se cern..
 Când pentr'o clipă
 In fundul văii
 Sub conul de lumină
 Patrula'n siluete negre
 Schițează-o viziune de Infern.*

Și brusc mitraliere s'au pornit.

*Un clăntănit uscat de oase seci,
 Strident și alarmant,
 Sfășie noaptea către stele,
 Iși joacă moartea lacom și histeric
 Din măsele,
 Pe când din șanțul lor
 Doi ochi scânteie'n întuneric.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*Și groaznic
 In marginea tranșeei s'a întiapt
 Turbat o ghiară,
 Ce scormone, svârlind pământul
 Și aprig căutând
 Spre fund din nou coboară.*

*Prelung străbate noaptea sinistra tocătură.
 Răspunde valea cu'n ecou sfășietor
 Și'n lung și'n lat, ca vântul,
 Cu ură
 Scormonind pământul,
 Căutând, aleargă înfrigurata gheară.*

Intr'una toacă...

*Și dacă tace-o clipă
 Și pare că ascultă
 Din nou, neobosit,
 Cu furie mai multă
 Porneste iar macabrul clăntănit.*

Târziu se-aude un fâșăit
 Și toți
 Cu ochi ațintiți prin noaptea sumbră,
 Deslușim
 Urcând spre noi o umbră.
 Din cei plecați
 Doar unul mai vine înapoi..

E la trei pași,
 La doi.

Dar brusc se'nfige ghiara în marginea tranșei
 Turbată scormorind pământul.
 Noi capetele le retragem îngroziți.
 Cuvântul
 De nădejde
 Ne-a înghețat pe buze.
 Uscatul clănțănit de oase seci
 Sfâșie iarăși noaptea,
 Tipând pe ale văzduhului poteci..

Din șanț noi ascultăm extenuați;
 Ușor din piept ne sug ventuze
 Iar cel de afară
 E una cu pământul
 Și nu e mort,
 Nu vrea
 Să fie mort.

Iar moartea disperată c'ar scăpa
 Il caută cu sete, înversunat.
 Iar el...
 Cu mâinile crispate
 Și dinți'nfiți în humă
 Pierdut cu nervi tetanizați
 Așteaptă gheara care scormone pământul.
 E la un pas și caută febril,
 Din nou se depărtează la doi pași...
 Se aude-un scâncet de copil,
 Pe care-l ascultăm
 Cu'nfiorări de lași.

*In noaptea asta pentru cel de ajară,
Supravegheată de turbata gheară
Tranșeia, la doi pași,
E poate mai departe
Decît albastrul înfinit, care desparte
Lumile.*

*Noi ne'ntrebăm paralizați,
E oare jocu-acesta tragic
In noaptea neagră, oarbă
Un fel de firoasă babă oarbă,*

*In care se asvîrle o viață,
Sau moartea se distrează
Savurînd, cu ochi aprinși,
O pradă sigură
Șî'n jurul ei, plimbînd
Cu voluptate ghearele.*

*Noi așteptăm / Central University Library Cluj
Si timpul
Și-a inundat de acum tiparele.*

*Un salt și camaradul nostru
S'a prăbușit în șanț,
Urmat de firoasa gheară.*

*E un cadavru mai puțin pe vale
Un mort fugit din larga urnă funerară*

CAMIL PETRESCU

CARDUCCI ¹⁾

I

În viața unui om sănătos sufletește și trupește sunt din acele momente rare și divine, de o atât de perfectă armonie fizică și spirituală, în cât o lumină nouă se face în spiritul lui descoperind raporturi nebănuite până atunci între lumea ideilor și cea a fenomenelor; realitatea îi apare în linii bine definite, foarte limpede și armonioasă; ideea se prezintă cu evidența adevărului și limba vorbește ca «mișcată prin ea însăși». Evidența spuselor noastre, căldura cu care exprimăm gândirile noastre, accentul de sinceritate care se simte din însuși tonul vorbirii se transmite și publicului și simțim că ne vine acea undă caldă de aprobare omenească, de simpatie, care constituie una din bucuriile cele mai curate și pe care fiecare orator o simte, de oarece reprezintă o comoară foarte rară și neprețuită: *unirea inimelor într'o contemplare ideală a frumuseței și adevărului*. Într'unul din aceste momente rari și dumnezeiești, aș dori să mă găsesc astăzi, vorbind despre cel mai mare, cel mai clasic dintre poeții italieni contemporani. După ce m'am ocupat în timp de mai mulți ani, m'am decis în urmă a mă depărta pentru câtă-va vreme de studiul literaturii contemporane pentru a mă reîntoarce la satisfacțiile simple și puternice ale artei clasice: greacă și latină, italiană și străină. Dar n'am voit să mortific spiritul d-voastră și sfințele d-voastră drepturi asupra vieții, făcându-vă să trăiți un an întreg printre morți, în cel mai îndepărtat trecut al literaturii italiene, fără a vă oferi drept răsplată o mică incursiune în câmpiile înflorite ale poeziei contemporane sau, cel puțin, de oarece cursul nostru era pe sfârșite, să vă îngădui câte-va ore de oprire rodnică, în acea grădină înflorită care e poezia lui Carducci, grădină minunată, preserată cu trandafiri clasici unde la umbra laurilor surâd încă și par că retrăesc nudurile albe de marmură ale artei grecești și italiene.

Întru-cât mă privește, mărturisesc că literatura contemporană îmi produce o senzație ciudată. Nu știu dacă vi s'a întâmplat vre-odată după ce ați petrecut câte-va ore într'o expoziție de artă modernă, să vă adăpostii din cauza unei furtuni neașteptate sub portalul sau în interiorul unei vechi biserițe bizantine sau române. Palate minunate, strălucitoare de decoruri aurite, albe și ornamentate astfel în cât produce efectul unor lucruri miraculoase, sunt ce-i drept palatele Expozițiilor moderne și cu toate acestea după ce le-am privit cât-va timp, iluzia cade. Ele sunt de pânză, de stuc, de scânduri.

1) Publicăm acest frumos studiu asupra lui Carducci păstrând-ui forma de lecția Universitară.

Nu ascund decât pentru ochii puțin experimentați fragilitatea lor. Aurul e fals; marmora e imitată, basreliefurile sunt de stuc, statuete de gips: cu totul deosebită e impresia ce o avem când intrăm în una din bisericuțele dela țară chiar printre cele mai modeste dar care sunt zidite; să ne închipuim apoi ce contrast am simți dacă în locul unei bisericuțe de țară, am avea norocul să găsim în apropiere un mic templu elen sau roman.

Se spune că materia e indiferentă în artă. Nimic mai greșit.

Materia determină forma, după cum funcțiunea crează organul.

Când futuriștii pretind că pot face statui de carton cu ochi de sticlă, cu perucă de păr etc.. ignorează acest adevăr. Cu un astfel de raționament un manechin îmbrăcat după ultima modă parisiană ar fi o operă de artă mai mare de cât Venus din Milo. Materia crează forma și toată *Arta* nu constă decât în formă. Ideia poate fi frumoasă din punct de vedere moral, patriotic, filozofic dar nu și estetic. O statuie de marmură va avea alte linii decât una de bronz, una de bronz alte linii decât una de fildes.

Pentru a ne asigura de acest adevăr, e destul să privim o copie în marmoră a unei statui originale în bronz. Diana din Pompei reprezintă un non sens. Tocmai greutatea de a învinge materia crează pe artist și fiecare materie are greutatea ei speciale.

Există o frumusețe a materiei, de asemenea și una a efortului omenești de a învinge materia. Aceste două frumuseți se oglindesc în opera de artă. Mai cu seamă strălucește frumusețea pe care aș numi-o morală a greutateilor doborâtă de voință, de artă, de geniul omului divin care-i comunică viața. Carducci aseamănă pe artist unui mare lucrător care cu mușchi puternici bate fierul pe nicovală, făcând să iasă scânteii și-i dă forma dorită de el. Acum, eșind dintr'o expoziție modernă, dacă vi se întâmplă după cum am spus să intrați într'o bisericuță veche (sau chiar modernă dar cu zidurile bune și solide) prevăd că veți avea un sentiment de înviore, de pace, de siguranță, care vă va face bine. Pe acele ziduri s'au adunat gândirile strămoșilor, băncile sunt îmbibate de parfumul atâtor generații, bolțile răsună de cântecile de durere și de speranță ale atâtor mii de ființe care au trăit înaintea noastră pe aceste pământuri și care au fost îngropate în ele; mâna blândă a timpului a întunecat insolența aurului, fumul lămpilor și al luminelor, a contopit într'o armonie mai secretă și mai severă splendoarea strigătoare a unor anumite culori sau prea vii, sau prea clare, dat fiind demnitatea necesară pentru alte culori prea delicate sau vapoaze. De aceia (aplicând aceste idei într'un alt domeniu) chiar astăzi în fața unui sonet modest al oricărui rimator mediocru din sec. XVIII chiar arcadic și afectat, dar bun cunoscător al secretelor versificării și ale rimei, ne simțim cuprinși de un respect pe care arta contemporană e prea departe de a ni-l inspira sau ni-l inspiră prea rar. Acum în fața palatului artei moderne răsar trei statui de marmură adevărată cărora li se vor putea găsi alte defecte dar nu desigur acela al unei solidități insuficiente. Și aceste statui sunt ale lui Carducci, D'Annunzio și Pascoli.

Sunt cele «tre corone» ale epocii noastre. De aceia îngăduiți-mi

ca înainte de a intra în palatul interesant fără 'ndoială, dar clădit din pânză și din lemne, înainte de a vă vorbi de arta prin forța lucrurilor provizorie a zilelor noastre, să mă opresc o clipă a examina aceste trei figuri poate nu demne de un Michelangelo dar sculptate într'o marmură albă și solidă de niște artiști cărora nici un secret al tehnicii nu le era necunoscut. Unul din marile merite ale lui Carducci e că în fața operii sale, noi ne simțim cuprinși de acel respect aspru de care am vorbit cu puțin mai înainte. Adevărat discipol și continuator al marilor artiști din timpul renașterii și al tuturor artiștilor adevărați și mari care nu desprețuesc nici tradiții, nici tehnica și care știu să fie imitatori și școlari înainte de a fi originali și maestri; el a redat artei italiene decăzută în stângăciile sentimentale ale romanticilor, sau în imitarea servilă a modelelor străine, demnitatea sa, corectitudinea liniilor și aspectul său clasic italian. Printre precursorii săi, singurii mari sunt Prati și Zanella, dar în epoca când Carducci intră în lupta poetică amândoi erau în declin.

La Milan un grup de poeți, printre care Praga, Tarchetti și autorul lui *Mefistofele*, Arrigo Boito, adunați într'un cenaclu care se chema «*degli scapigliati*» (*bohèmes*) încercau să facă versuri, depărtându-se mai ales de orice tradiție clasică și tratând motive din viața de toate zilele.

Alții imitau *Imnurile sacre* ale lui Manzoni și făceau poezii în care pretindeau că se inspiră din Leopardi și care de bună seamă nu puteau să aibă melancolia bărbătească și totuși dulce a *cânturilor*. Ceia ce ei imitau mai cu seamă, era partea trecătoare; metrul șgromotos al lui Manzoni și notele romanțioase din *Consalvo*. Afectau o religie ce nu aveau și un pesimism de împrumut. Erau cu totul falși în inspirație și prosaici în formă. Impotriva acestui gen de poezii, se revolta Carducci în *prologul* primului său volum de versuri pe care-l intitulă: *Juvenilia* și mai târziu în acea capodoperă de poezie atât de gingaș de heiniană care e *Intermezzo*.

Flăcării sunt vânjoși și căutând o privire maternă plină de satisfacție sar pe caii încă neîmblânziți și fetele deși cu ochii fulgerători de un foc sălbatec, sunt frumoase, blonde, drăgălașe, compătimitoare cu bieții poeți în perspectivă, pedepsiți pentru că s'au întors acasă cu hainele rupte, întorși dela o bătălie cu lovituri de pietre sau de bețe făcută pentru a reprezenta pe aceia dela Canne sau dela Trasimene. Poezia lui Carducci e deci sănătoasă, neînfrigurată ca și locuitorii din părțile joase ale Mării. E sănătoasă deși adese ori melancolică și sălbatecă, plină de lumină și de soare, totuși câte-odată frumosul senin se întunecă și o vijelie de pasiune și de ură îl tulbură prevestind furtuna. În această Versilie dulce și tristă poetul se născu la Valdicastello în 24 Iulie 1835 din Michele Carducci și Ildegonda Celli.

(Va urma)

RAMIRO ORTIZ

LULÙ

— FRAGMENT DE ROMAN —

Nu se mai putea amăgi. Problema i se punea acum neted. Dela prima întâlnire cu Lulù făcuse pași mulți. În ființa lui înțelenită simțise străpungerea bruscă a ferului plugului. Nu voise s'o recunoască la început, ori nici n'o percepuse. I se păruse numai că e învăluit într'o atmosferă mai pură ; o nevoe neînțeleasă de a se înălța îi dase o mișcare ascensională.

Crescându-i aripi la picioare, reedită imagina grațioasă a unui Hermes antic. Îl stăpânea o senzație nelămurită de fericire, de dragoste de viață și de oameni: primele semne ale unui rău ce devorează apoi vinele și îngreuează trupul prin jocul perfid al naturii în vederea scopurilor ei misterioase. Își dădea poate seama de cauza primenirii. Nu voia totuși să și-o mărturisască, sperând să și-o înăbușe înainte de a fi depășit regiunile inconstienței. Cuvântul stimulează și precipită stări sufletești ce pot muri, altfel, în penumbra conștiinței... Credea că se va rezolvă într'o simplă întâmplare. Nu dorea mai mult. Ieșise dintr'o dragoste cu un zdruncin atât de mare, cu îndoeli și remușcări atât de dureroase în cât devenise refractar oricărei reveniri a răului etern. Moartea lui Mab îl zguduise, fără să-l fi luminat deplin asupra problemei ei sufletești. Renunțase la descifrarea misterului feminin. Se sinucisese pentru dânsul, ori din deziluzia de a nu mai fi necesară existenței cuiva? Nu știa; moartea îi luase elementele oricărei rezolvări. Ajunsese la o neîncredere totală. Forțele iluziei îi rămăseseră totuși intacte; nu așteptau decât prilejul de a izbucni. Inconștientul putea lucra surd; conștientul i se îndârjise în voința de a rezista amorului. Luă sentimentul în absolutul lui; nu îngăduia nici o transacție. Își recunoștea infirmitatea de a nu se putea adapta mobilității universale, împrumutând culoarea vremii și a împrejurărilor. Făcea din amor un demon cu cereri imperioase. Nu concepea legătura capricioasă ce se desleagă fără zguduiri, de la prima îndestulare.

Natura nu-i dase satisfacțiunile violente ce-si găesc finalitatea în însăși producerea lor. Punea în durată și în lentă fuziune ceia ce-i lipsește în intensitate. Ne fiind stăpânit de instinctul posesiunii tiranice, atribuia iubirii un caracter mistic de eternitate. Sublinia cu o solemnitate ridicolă gestul amorului atât de simplu la alții... Legându-se față de vesnicie, se supunea unor obligațiuni definitive. O fire onestă îl împin-

gea spre această concepție frustă și fără nuanțe. Se privea deci ca o victimă anticipată a eternului feminin, în fața căruia stătea cu arme puține și contradictorii; pe deoparte o neîncredere fundamentală împinsă până la un scepticism principial; iar pe de alta, o putere de iluziune creatoare; ce rodea una, clădea cealaltă. Forțele se luptau între ele, cu biruințe parțiale.

Acum biruise neîncrederea. În ruina ei, tragedia lui Mab îi tirise și puterea iluziei. Andrei luase deci hotărârea abținerii; își câștigase dreptul la liniște prin destul sbucium. Aspiră la pace. Nu-și făcea o vină din sinucidere. Moarta îi sta deacurmezișul în conștiință; nu cerea răzbunare; se plângea totuși că n'o înțelesese. Andrei n'o înțelegea nici acum; prăpastia se deschidea tot mai adâncă. Dacă nici moartea nu poate deslegă misterul inimii ce-i mai rămâne atunci omului pentru a se face înțeles? Cuvintele n'au valoare; ele acopăr sensul real al gândului. Suntem niște pelerini într'o ceață eternă în care nu ni se disting de cât gesturile. Sufletele sunt învăluite în umbră. Ne atragem, ne pipăim; — nu ne înțelegem însă.

Andrei rămăsese nu numai cu neîncredere, ci și cu o spaimă în fața amorului. Își măsurase capacitățile sufletului: talerul bucuriei trăgea ușor în cumpăna lui sentimentală; durerea atârna ca plumbul. Căile plăcerii erau înguste; porțile durerii erau deschise largi. Avea posibilități indefinite pentru suferință. Ne trăind numai prin simțuri și prin indetulări, imediate, ci mai ales prin ecouri cerebrale și sentimentale, sufletul fixează diferit formele primare ale vieții: plăcerea e rapidă, violenta, se satisface prin sine și dispare fără urmă; durerea se spiritualizează. Nu e numai un fenomen material; devine repede o obsesiune spirituală. Andrei o simția în proporții exagerate; cu ascuțitul ei tenace îi răscolea în nopți de insomnii șiragul obositor al regretelor, al umilinților, al gândurilor negre.

Se credea un nepăstuit al vieții. Ne gustându-i cu egalitate izvoarele, se socotea nedreptăți, și frustat. Eră un fir instrument de rezonanță ce vibra numai la atingerea durerii. Trebuia deci să ne apere contra unei porniri ce se accentuă și mai mult cu vârsta, până la deformare. Aspirând la o liniște definitivă și voluntară, fugia de emoțiuni violente. Eră, de sigur, o lașitate și o îngustire a vieții. Se resemnase însă la principul economiei forțelor. Fiind o durere sterilă, la ce-i folosia sbuciumul amorului? Nu eră o forță creatoare de bine și de frumos. În mutabilitatea lucrurilor, nu se transformă într'un element activ. Rămânând negativă și corozivă, trebuia ocrotită. Își impunea totuși o jertfă: lăsa să-i cadă din mână cupa vieții adevărate, de oarece amărăciunea copleșia plăcerea. Forțele ascunse ale sufletului i se polarizau acum instinctiv

în jurul unei axe; ajunsese la concluzia refuzului durerii. Dintr'o necesitate organică își construise deci o ideologie și un sistem de viață, cu un caracter de libertate aparentă. Voiă să-și limiteze existența sentimentală în domenii din care sentimentul eră aproape exclus. Lipsit de frivolitate, și văzînd în orice iubire o legătură mistică, usque ad mortem, lunecase totuși într'o direcție contrară. Simțindu-se destinat unor mari dezastre sufletești prin greutatea pe care o da celor mai neînsemnate gesturi ale amorului, se aruncase cu desperare în negația lui totală. Nepăsător, trecea pe lângă Sfinx, ne încercând să-i deslege întrebarea.

Retras într'o renunțare, pe care o credea definitivă, Andrei întâlnise pe Lulu. Întâlnirea îl impresionase fără a-l zgîndui. Ne turburându-i normele, nu-și închipuisc că o iubește. Se bucură numai de prezența ei și din plăcerea lăcomă a priviri și dintr'o dulce și nelămurită participare a sufletului. Ne desvelind femeia de sub aparențe, îi plăcea copilul naiv și curat. Lipsa dorinții îl făcuse tocmai să se înșele asupra naturii sentimentului lui. În profilul ei pur citise numai castitatea. Se simția bine lângă dînsa. Mulțumindu-se cu atât, nu-i cercetase nici trecutul nici prezentul. Îi citea viața numai în chipul feciorelnic și în jocul naiv al pleoapelor; cu ajutorul unor elemente atât de înșelătoare îi alcătuisc o biografie sentimentală. Idealul strivea realul. Lângă Lulu, Andrei se învioră de un optimism necunoscut. Calomniașe poate prea mult femeia și căzuse într'un pesimism ursuz. Își refăcea acum sufletul din contactul unei ființe ideale.

Ne avînd nimic dominator și fatal, Lulu nu-l alarmă. Prin candoare, ridică femeia până la copil. Ne bănuindu-i nici o primejdie, Andrei se lăsă în voia instinctului.

Venise în orașelul de munte pentru liniște, și liniștea îi sosiă, nu prin uitare și izolare cum își închipuise, ci prin operația delicată a unei prefaceri. Suferiă o terapeutică sufletească; i se despotmoleau din nou isvoarele idealizării, atât timp secate. Îi răsărise iarăși nevoia absurdă de a-și idealiza obiectul amorului. Proces firesc la oricine, cu totul anormal, prin proporțiile lui, la Andrei. Imaginația îi sculptă din femei un fetiș ireal; printr'un demon interior, acest om neîncrezător devenea de o credulitate naivă. Își cunoștea, de altfel, neconsecvențele. În hotărârea abținerii, intrase și conștiința acestei infirmități. Eră o victimă ușoară. Față de Lulu, simțise însă dintr'odată inutilitatea principiilor. Își părăsise deci platoșa. Printr'un proces absurd și inconștient încrederea i se infiltra pe încetul. Ceia ce tulburase atâtea mâini de femei, venea acum să liniștească o altă mână. Molohul amorului își cerea tributul; natura își îndeplinea opera; repară pentru a putea apoi distruge și mai complet; insinuîndu-și balsamul, dezarmă pentru a-și turna apoi mai sigur veninul.

Amorul nu venea pe calea unui sentiment violent; se furişă prin infiltraţii blânde, prin amortirea sufletului. Cu cât acţiunea lui e mai înceată, cu atât reacţiunea devine mai imposibilă. Când se trezeşte conştiinţul, e prea târziu; nu mai poate înfrâna opera îndelungă a inconştiinţului.

Andrei îşi păstrase, de altfel, aparenţa libertăţii; putea pleca ori când fără părere de rău. Gustă numai plăcerea prezenţei lui Lulù; nu-l obsedă încă icoana ei absentă. Nu avea o dorinţă precisă, nici măcar o curiozitate. Fusese măritată; atât ştia. Ignoră însă în ce condiţii anume, după cum ignoră şi situaţia ei actuală. Avea sau nu un amant? Nu se gândise până acum. Credea că din nepăsare; de fapt, din convingerea anticipată că nu putea să aibă. Nu-şi pusese întrebarea; o rezolvase însă instinctiv, fără nici o deliberare, prin travaliul obscur al sentimentului. Respirând atâta puritate morală, nu putea avea de cât o viaţă pură. Se credea indiferent; era numai credul.

Şi deodată, Diomò rostise câte-va cuvinte imprudente: amintise de cele două căsătorii ale lui Lulù, făcând aluzie şi la legătura ei cu Puiu Cercel. Andrei avea abia acum intuiţia realităţii. O întrebare îi sfredeleşă creierul: să fie adevărat?

Privea acum peste valea Hurmuzului şi pe coastele înverzite ale Gugestilor, ascultând talangele vitelor ce păşteau domol. Pacea amiezii se instapânea peste oraşul dispărut în frunzare; numai din suflet îi sburase. Indoiala îşi începuse opera dusmană. Nu-l durcă încă: îl neliniştea totuşi. Înţelesese, în sfârşit, că iubea. N'o înţelesese cât timp amorul i se arătase sub forma bucuriei, ci numai când simţi muşcătura durerii. Nimic nu se schimbase într'insul. Se cutremură, Porni apoi spre oraş, încovoiat ca un om ce e gata să-şi supoarte fatalitatea.

E. LOVINESCU

A APĂRUT DE
E. LOVINESCU

LULÙ

ROMAN

Preţul Lei 12.—

Editura ALCALAY

UN CĂLĂTOR ENGLEZ DESPRE ROMÂNI

de P. V. HANEȘ

Hotărât lucru, sunt și cu literatura *detectivi literari*. Au spirit de observație, au o temeritate rară, o doză de muncă metodică ce nu o au toți, o inteligență vioasă și un temperament hrănit de oare care ogoliiu. Dacă n'au meritul de a crea lucruri, au darul de a le găsi și tot e ceva. Un lucru mărturisit pe jumătate, o idee abia începută, o problemă literară pusă dar nedesăvârșită, și-o apucă detectivul literar și cu o răbdare de benedictin duce problema până la capăt, fiind convins că munca-i nu va fi zadarnică. Soluția fiind dată de alții cu aproximație, detectivul literar stăruie asupra amănuntelor cu o fastidioasă hotărâre, până ce epuizează în anume-fel soluția problemei. Intre acești detectivi literari îndrăznesc să așez pe d-l P. V. Haneș.

A câștigat procesul lui Alecu Russo în junie; azi a câștigat și pe al lui Golescu. Are ochiul sigur D-l Haneș. Are darul observației acute și zelul muncii metodice, dar îi lipsește puterea sintezei, harul oamenilor rari. Deacea domnia sa stăruie în lucruri de analize migăloase, cu sutimi de fișe, cu citate obositoare, cu subtilisime observații de fond și formă. Nu avântul generos al unui suflet ce încălzește subiectul și-ți dă imagina vie a vremii prin închegarea sintetică a amănuntelor, ci predilecția *tăerii firului în patru*, a migaiei și predantismului. N'avem studii literare despre Eminescu, Alexandri, Cerna, Goga, Hasdeu etc etc, n'avem studii critice asupra poeziei populare, în mod mai academic, n'avem studii istorico-culturale ce ar arunca raze revelatoare în besna trecutului și cu o îndărătnicie demnă de laudă, cu o conștiințiozitate științifică, cu o metodă de abil chirurg, ni se prezintă lucrarea de doctorat a D-lui P. V. Haneș: *Un călător englez despre Români*.

Căci ce este, în definitiv, lucrarea D-sale? Ce lumină aruncă asupra trecutului nostru, ca să merite atâta muncă și în ce constă originalitatea lucrării?

Un englez Thornton prin 1807 a scris o carte despre Români. Foarte interesantă carte. În 1812 a fost tradusă în franțuzește cu titlul.

État actuel de la Turquie ou description de la constitution politique, civile et religieuse du gouvernement et des lois de l'empire ottoman, des finances, des établissements militaires et mécaniques, des moeurs, des Turcs et autres sujets du Grand Seigneur; auquel on a

ajouté l'état géographique, civil et politique des Principautés de la Moldavie et de la Valachie, d'après les observations faites pendant une résidence de quinze ans, tant à Constantinople que dans l'empire turque par Tb. Thornton, traduit de l'Anglais par M. de S. tome premier Paris 1812 T. Deuxième, Paris 1812.

În 1826 din tipografia din Budapesta a apărut traducerea acestei cărți.

S'a pus însă întrebarea cine e traducătorul ? Pompiliu Eliade și Nerva Hodoș sunt pentru Golescu ; d. Iorga și Bogdan-Duică pentru Poteca. D-l P. V. Haneș în 1915 pentru Golescu și acum dovedește.

Și în adevăr, în 118 pagini cu confruntări între prefața traducerii și lucrările lui Golescu și Poteca, cu deduceri judicioase, cu argumentație prodigioasă, cu cercetarea frazelor și topografia lor autorul dovedește paternitatea lui Golescu. Dar iar întreb ? Oare merita atâta muncă o traducere scrisă pe vremea lui Golescu de el sau de altul din preajma lui, atâta trudă, când atâtea probleme culturale și literare își așteaptă deslegarea la oameni de competența D-lui Haneș ? Când n'avem o monografie, când avem atâta de lămurit și studiat în domeniul sărac al istoriei literare să ne istovim căutarea paternității unei traduceri ? Întrebarea aceasta și-a pus-o pe vremuri și D-l Bogdan-Duică și pe bună dreptate.

Cartea D-lui Haneș e o alcătuire pedantă de citate, o desfășurare serioasă de argumente, o metodă de muncă ce se obișnuște la adevărații oameni de știință, o sistemă de dovezi cuceritoare, o mare muncă, dar puțină originalitate.

CONST. GEROTA

EXPOZIȚIA D-REI MARICICA VRABIE

Tinerețea generoasă, fecundă și îndrăzneată își reclamă drepturile ei în expoziția Domnișoarei Maricica Vrabie. Pânze de toate dimensiunile și cu subiecte varii își solicită și încântă ochii : peisagii luminoase sau siluete grațioase, bisericuțe poetice sau țărănuțe grigorescane, toamne de ale lui Verona, impresionism, „pointilliste“ alături de tehnica solidă și stratificată a lui Băncilă, prin care circulă totuși un talent ce se caută în alții, înainte de a se regăsi în sine. D-ra Maricica Vrabie e în pragul artei ; bate ușor în ușă, și canaturile ce rezistă atâtor lovituri puternice, i se deschid lesne. Și cum nimic n'o sperie, iar îndrăzneala i se temperează în suris, viitorul e al ei.

S.

A PĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III
EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUȚĂȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura **ALCALAY & Co.**

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura **ALCALAY & Co.**